

Reusachtige anaconda's

Na een vorige blog over 'Blauwe tijgers en Zwitserse draken' ga ik nog even door met een crypto-zoölogisch onderwerp: de grootte van Anaconda's. De Anaconda (*Eunectes murinus*), voorkomend in een groot deel van Zuid-Amerika, is de een van de langste en zwaarste wurgslangen ter wereld. De langste in recente jaren betrouwbaar gemeten Anaconda is 5,21 meter (volgens Wikipedia, gebaseerd op het proefschrift van Jesús Antonio Rivas uit 2000) en woog 97,5 kilo. Netpythons (*Malayophyton reticulatus*) uit India, Zuidoost Azië en Indonesië, kunnen nog langer worden. Het grootste gemeten exemplaar volgens Wikipedia is 6,95 m (Gabriella M. Fredriksson, 2005). Maar Netpythons zijn dunner: het gewicht van het zojuist genoemde exemplaar was na drie maanden vasten 59 kilo, dus in massa wint de Anaconda het.

Nu zijn er hardnekkige geruchten over het bestaan van veel grotere Anaconda's, maar bewijsexemplaren in musea ontbreken.

Percy Fawcett

Een van de bekendste verhalen over een gigantische anaconda is afkomstig van de Britse militair, landmeter en ontdekkingsreiziger Percy Harrison Fawcett (1867– 1925 of later). Fawcett is vooral bekend geworden door zijn nooit helemaal opgehelderde verdwijning in het oerwoud van Matto Grosso in 1925.

Bij de Royal Geographical Society had Fawcett de kunst van het landmeten geleerd. Een tijd lang werkte hij voor de Britse geheime dienst in Noord-Afrika, met landmeten als dekmantel. Hij maakte voor de Eerste Wereldoorlog verschillende expedities naar Zuid-Amerika met als doel het opmeten van een deel van de grens tussen Brazilië en Bolivia.

Tijdens de eerste wereldoorlog diende Fawcett in het leger en verliet de dienst met de rang van luitenant-kolonel. Na de oorlog had hij genoeg van landmeten en karteren en volgde voortaan zijn dromen, het ontdekken van verborgen steden en vergeten stammen. Na een expeditie in 1920 meende hij iets op het spoor te zijn, en probeerde vervolgens geld te vinden voor een nieuwe expeditie, met slechts drie deelnemers: hijzelf, zijn oudste zoon Jack en diens schoolvriend Raleigh Rimell. Op 20 april 1925 vertrok hij uit Cuiabá; zijn laatste bericht dateerde van 29 mei. Er is veel gespeculeerd over zijn verdwijning en diverse expedities hebben geprobeerd opheldering te verschaffen, maar een definitief antwoord is niet gevonden.

Na zijn dood publiceerde zijn zoon Brian uit zijn nagelaten manuscripten een boek: *Exploration Fawcett* (Londen 1953), waarvan de eerste hoofdstukken een geloofwaardig en over het algemeen onopgesmukt verslag van Fawcetts activiteiten als landmeter geven, de latere hoofdstukken hebben betrekking op zijn dromen en zijn aanzienlijk minder overtuigend. De befaamde passage over de ontmoeting met een Anaconda in Fawcetts boek *Exploration Fawcett* luidt:

We gleden zachtjes voort op de trage stroom, [...] toen er bijna onder de boeg van de igarité [kano] een driehoekige kop en enkele voeten lengte aan golvend lichaam verscheen. Het was een reusachtige anaconda.

Ik sprong op om mijn geweer te grijpen, toen het beest de oever op begon te kruipen en ter nauwer nood de tijd nemend om te richten joeg ik een kogel met zachte neus, kaliber 44 in zijn ruggengraat, drie meter achter de boosaardige kop. Er ontstond direct een massa schuim, en verscheidene harde dreunen tegen de kiel van de boot, die ons door elkaar schudden alsof we tegen een obstakel onder water aangevaren waren [...]

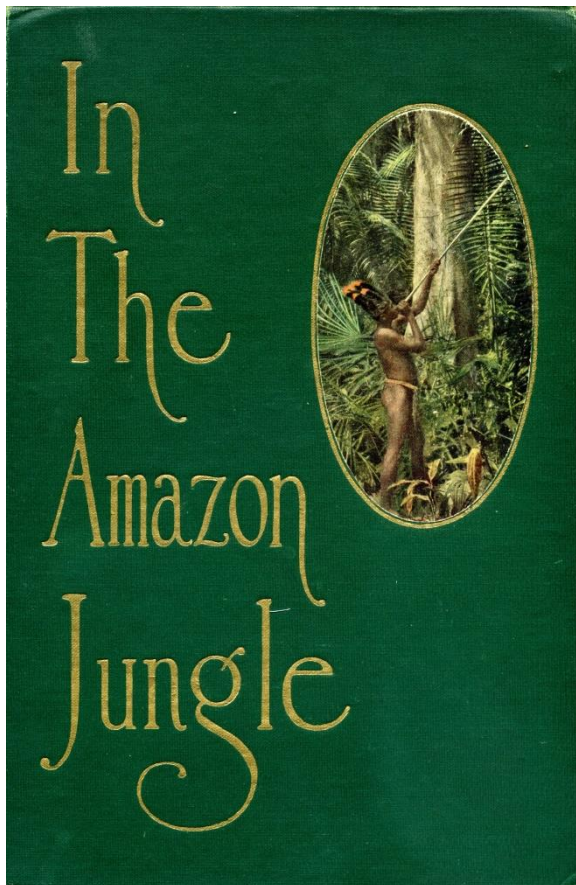
We gingen aan land en naderden voorzichtig het reptiel. Het was buiten gevecht, maar rillingen liepen op en neer over het lichaam als zuchtjes wind over een bergmeer.

Voor zover meten mogelijk was, lag er een 45 voet lang stuk buiten het water, en nog 17 voet erin, samen 62 voet [dat wil zeggen bijna 20 meter]. Het lichaam was niet dik voor zo'n enorme lengte — niet meer dan 12 inch (30 cm) in diameter, maar was waarschijnlijk in lange tijd niet gevoed.

Dit is van een heel andere orde van grootte dan de eerder genoemde maxima! Merk op dat Fawcett geen details geeft over zijn manier van meten, en aangezien hij zijn eigen geloofwaardigheid in het tweede deel van het boek ondergraven had, is zijn mededeling over de afmetingen van de anaconda niet serieus genomen. Kunnen we Fawcett nog makkelijk als serieuze waarneming terzijde schuiven, moeilijker lijkt me om het verhaal van een andere ontdekkingsreiziger, Algot Lange, als fantasie of overdrijving terzijde te schuiven.

Algot Lange

Anders dan bij Fawcett, is Lange vooral opmerkelijk omdat we zo weinig van hem weten. We weten hoe het begon, maar niet hoe het eindigde. Algot Lange werd in 1884 in Stockholm

geboren als zoon van operazanger Algot Lange en auteur Ina Forstén. Oorspronkelijk heette hij Åke Mortimer Lange, maar later nam hij zijn vaders voornaam aan. In 1904 emigreerde hij naar de Verenigde Staten. In de jaren daarna maakt hij twee expedities naar het Amazone gebied, in 1910 naar de bovenloop (*The Amazon Jungle*, 1912), in 1913 naar het gebied rond de benedenloop (*The lower Amazon*, 1914). In 1915 kreeg hij de Amerikaanse nationaliteit, en daarna heb ik zijn spoor niet verder kunnen volgen.

Lange beschrijft zijn ontmoeting met een gigantische anaconda in zijn *The Amazon jungle* aldus:

We hielden allemaal op met roeien en staarden naar een groot donker voorwerp voor ons, dat op een maanverlichte zandstrook niet ver van ons vandaan lag. Toen zei iemand: 'Sucuruju'. Weinig mensen kunnen het gevoel begrijpen dat je bekruipt, als dit woord valt, onder zulke omstandigheden, in het bos ver van de beschaving in het holst van de nacht. Het

woord betekent 'boa constrictor' [Lange bedoelt 'anaconda'], maar op dit moment betekende het heel wat meer. Een onbeschrijfelijk gevoel van ontzag overviel me. Ik wist dat ik nu tegenover het verschrikkelijke monster van de moerassen, het grote stille monster van de rivier stond, waar al zoveel over gezegd is, en die zo weinig mensen ooit in zijn verblijfplaats ontmoeten. [...]

Nu had ik de kans het object te inspecteren. Op een zachte modderige strook zand, half verborgen door dode takken, zag ik een min of meer kegelvormige massa, ongeveer zeven voet hoog. Uit de basis staken nek en kop van de slang, met glinsterende ogen die naar ons staarden terwijl wij langzaam naderden en stopten. De slang was opgerold, een enorme stapel ronde, geschubde monstrositeit, groot genoeg om ons allemaal tegelijk dodelijk te omknellen. [...]

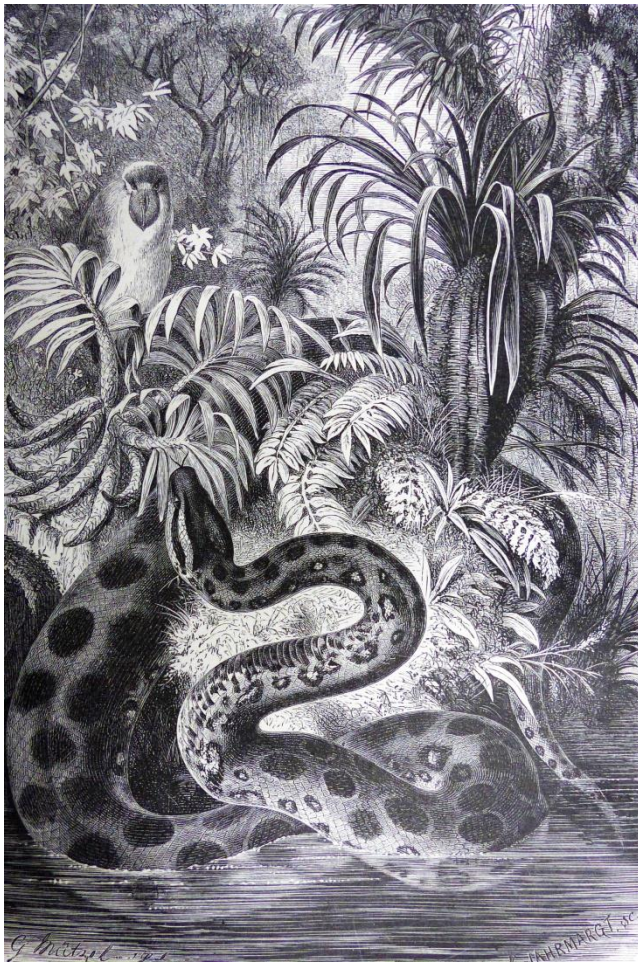
De slang bewoog nog steeds niet, maar in het heldere maanlicht kon ik zien hoe het lichaam uitzette en inkromp bij het ademen, de gele ogen schenen een fosforescerend licht uit te stralen. Ik voelde geen angst, evenmin een neiging om me terug te trekken, hoewel ik nu tegenover een beest stond dat weinig mensen ooit gezien hadden. Zo stonden we elkaar aan te kijken, ter nauwer nood met een ooglid knipperend, terwijl het grote geluidloze monster naar ons keek. Ik liet mijn rechterhand naar de holster van mijn automatische pistool glijden, de 9mm Luger, en haalde er langzaam de vergrendeling af [...]

Ik vuurde regelrecht in de kop en leegde het hele magazijn van kogels met zachte neus. Meteen ontwaakten de andere mannen uit hun trance en vuurden op hun beurt, leegden hun Winchester geweren in de reusachtige kop, die zich intussen tot grote hoogte boven ons verhief, luid sissend in doodstrijd.

Lange aan zijn werktafel in Tambo no.9

De slang gaat langzaam dood; de volgende ochtend strekken Lange en zijn mannen het enorme lichaam in zijn volle lengte op de zandstrook. Lange geeft nu details over zijn methode van meten:

Abbeelding Anaconda uit Brehms Tierleben

Daarna wordt de huid van de slang afgetrokken, onder de felle zon geen gemakkelijk karwei. Als Lange zijn mannen toespreekt en zegt dat als hij in de V.S. zal vertellen dat hij een anaconda van 17 meter heeft gedood, hij zal worden uitgelachen en voor een leugenaar uitgemaakt. De hoofdmans van de Indianen reageert en zegt geërgerd dat dat ongeloof een belediging van de Brazilianen is, terwijl hen wordt gevraagd te geloven dat er in New York gebouwen zijn van 35 of zelfs 40 verdiepingen!

De huid wordt naar hun hoofdkwartier gebracht, met arseenzeep geconserveerd en verpakt voor verscheping naar New York. Gedroogd was de huid 54 voet en 8 duim lang (dus niet opgerekt!).

Ik vind het moeilijker om deze mededeling terzijde te schuiven dan in het geval van Fawcett. Wel is Lange geen getraind natuurhistoricus, maar hij is opmerkzaam en beschrijft in detail wat hij ziet. Hij is nauwkeurig in het beschrijven van zijn meetmethode voor de anaconda. Nergens in zijn twee boeken kreeg ik de indruk dat hij feiten overdrijft. Wel gelooft hij bijvoorbeeld in de biologerende en verlamme werking van de blik van een slang, maar dat is een subjectieve — mogelijk zelf-ervullende — ervaring. Anderzijds: waar is de huid gebleven? Als hij terecht zou zijn gekomen in de collecties van het American Museum of Natural History, dan zou een dergelijke recordlengte toch niet onopgemerkt zijn gebleven.

Maar wel dient opgemerkt te worden dat deze plaatsvond tijdens een verkenningstocht op zoek naar nieuwe locaties voor rubberbomen (zie verderop), waarbij Lange er maar ternauwernood het leven afbracht. Het is dus goed mogelijk dat die verscheping naar New York nooit heeft plaats gevonden. Lange zegt er in elk geval verderop in zijn boek niets over.

Het was een verbazingwekkend gezicht, die reuzenslang die daar in zijn volle lengte lag, terwijl zich daaromheen zes Amazone Indianen en een New Yorker schaarden, hier in de bossen, zover als maar mogelijk is verwijderd van de beschaving. Ik ging vervolgens meten en gebruikte de spanwijdte tussen mijn duim en mijn pink, die zoals ik wist precies acht duim (20 cm) bedroeg. Bij de mond van de slang begon ik en ging door tot het einde en vond dat dit precies 84 keer de meeteenheid was. En zo geeft 84 keer 8 duim gedeeld door 12 precies 56 voet [17,07 meter] als de totale lengte. In de omtrek was mijn eenheid 8 keer en een fractie bevat, gemeten over het dikste deel van het lichaam. Daaruit concludeerde ik tot een diameter van 2 voet 1 duim [63,5 cm].

Deze maten zijn het resultaat van heel zorgvuldige metingen. Ik ging nog een keer van de staart naar de neus, en vroeg vervolgens de mannen om op hun eigen manier zorgvuldig te meten, wat de getallen die ik gevonden had alleen maar bevestigde.

In een artikel van V. Weiss uit 2011, 'The adventures of Algot Lange' in het *Journal of Postcolonial Cultures and Societies* wordt opgemerkt dat het verhaal over de Anaconda wel verzonnen zal zijn, Volgens mij maakt Weiss er zich te gemakkelijk vanaf.

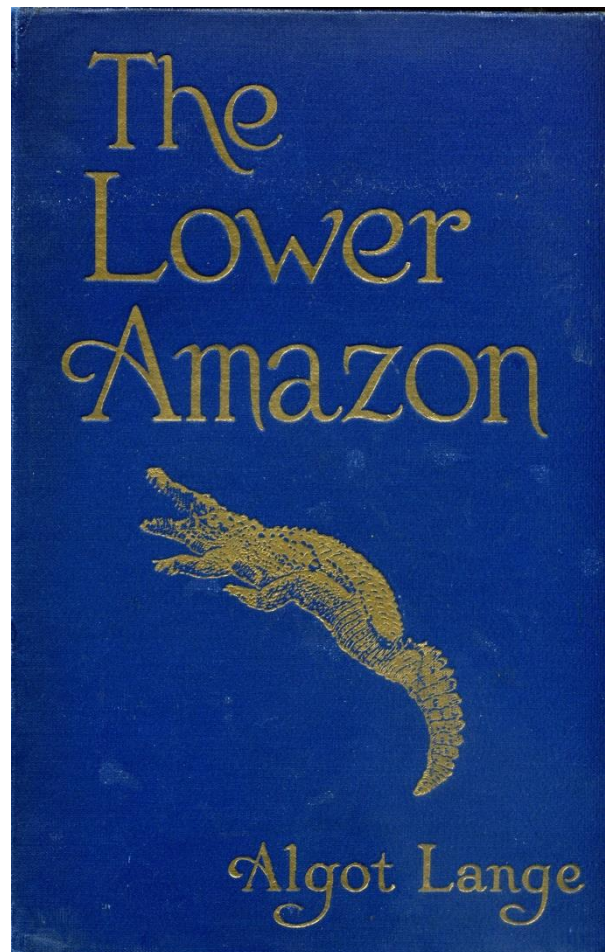
Als we naar oudere vermeldingen van maximale lengtes voor anaconda's zoeken, zien we een tendens: de meeste van die maxima liggen hoger dan de recente 5,21 meter. Zo zie ik uit de derde editie (1893) van Brehms *Tierleben*:

De grootste door Günther gemeten slang van deze soort mat 29 voet, dus 8,29 meter, J.G. Fischer vermeldt door hem zelf gemeten exemplaren van 7,13 en 7,58 meter. Een slang van deze soort door Bates onderzocht was meer dan zes meter lang [...]

Natuurlijk haalt dit niet bij de enorme slang van Lange, maar het is wel beduidend meer dan het recente maximum. De getuigen, Albert Carl Lewis Gotthilf Günther (1830–1914), een Brits zoöloog van Duitse afkomst, die van 1857 tot 1895 verbonden was aan het Natural History Museum in London, Johann Gustav Fischer (1819–1889), leraar aan het Johanneum in Hamburg en vrijwillige medewerker aan het natuurhistorisch museum van Hamburg, en Henry Walter Bates (1825–1892), een befaamd natuurhistoricus die 11 jaar in het Amazone gebied leefde, zijn boven alle twijfel verheven als getrainde en betrouwbare waarnemers.

Er zijn twee mogelijke verklaringen voor deze tendens. Ten eerste, een bij het drogen opgerekte slangenhuid kan aanzienlijk langer zijn dan voor het rekken. Ten tweede: de huid van een slang is waardevol en Anaconda's worden bejaagd; naarmate in het leefgebied van de slang meer mensen leven zal de populatie sterker onder druk komen te staan. Daardoor zal de maximale lengte van gevangen of gedode slangen verminderen, aangezien de slangen gemiddeld korter leven; een Anaconda kan zijn hele leven blijven groeien. In het bijzonder deze tweede oorzaak zou een verklaring kunnen geven voor het lager uitvallen van de tegenwoordige maximale lengte. Blijft over dat een slang van ruim 17 meter fantastisch klinkt, maar kunnen we het uitsluiten?

Voor al het eerste boek is nogal luxe uitgegeven, en het merendeel van de foto's is van goede kwaliteit. In Lange's eerste boek beschrijft hij uitvoerig de winning van natuurrubber van in het wild groeiende bomen. Hij gaat ook mee op exploratie, met een groep van zes Indiaanse arbeiders die nieuwe plekken zoeken waar de rubberbomen in voldoende aantal aanwezig zijn om de winning lonend te maken. Het verste punt dat de groep bereikt is 'Tambo no.9', de negende schuilhut gebouwd door de rubberzoekers tijdens hun verkenningsstocht. Maar ze hebben moeite om voldoende voedsel te vinden en stellen hun terugkeer eigenlijk te lang uit. Op de terugweg raakt de groep gesplitst. Lange heeft twee metgezellen, die beide

omkomen: de een door de beet van een gifslang, de ander overlijdt aan beriberi. Lange zelf is half in delirium door de koorts; wel vindt hij goud in een riviertje, waarvan hij ook wat verzamelt, maar overleven is belangrijker. Hij wordt gered door zijn ontmoeting met de Mangeroma (=Tucun-dyapa) indianen. Pas na enige tijd merkt hij dat ze in feite kannibalen zijn, dat wil zeggen hun vijanden opeten.

Hoe eindigde het leven van Algot Lange?

Na 1915 eindigt elk spoor van Lange. Het laatste wat ik heb kunnen vinden was een berichtje in de New York Times van 7 April 1915, dat hij verontwaardigd dreigde zijn collectie potscherven van de Marajoara cultuur (die bloeide van 800 tot 1400), die hij verzameld had op het grote eiland Marajó in de monding van de Amazone, in de haven van New York te smijten, omdat de conservator van het American Museum of Natural History (AMNH) de collectie niet had willen accepteren: de collectie was wel interessant, maar het AMNH had gebrek aan plaats! Toch schijnt die collectie later wel in het museum terecht gekomen te zijn.

Lange was kennelijk getrouwd ten tijde van zijn tweede expeditie, want hij vermeldt dat hij zijn vrouw meeneemt naar Brazilië, maar haar tijdens zijn tochten achterlaat in Belém (destijds Pará).

Aan het einde deze blog nog een foto uit het eerste boek, de openingspagina van een hoofdstuk dat een goede illustratie geeft van het warrige beeld van een oerwoud.

Enkele foto's van het tweede boek beelden Indianen af van een stam aan de benedenloop van de Amazone, waarbij het opvalt dat op enkele foto's van naakte mannen de overigens scherpe foto's een wazige plek vertonen op de plaats van de genitaliën: preutsheid van de uitgever of van de auteur?

